

Vieraskielisten asiakkaiden osaamis- ja koulutustarpeen kartoitus Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilun kanssa

LAB-ammattikorkeakoulu

Restonomi (AMK)

2024

Olesya Ilchenko

Tiivistelmä

Tekijä(t) Olesya Ilchenko	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 32	Valmistumisaika 2024
Työn nimi Vieraskielisten asiakkaiden osaamis- ja koulutustarpeen kartoitus Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilun kanssa		
Tutkinto ja koulutusala Restonomi (AMK), Matkailu- ja tapahtumaliiketoiminnan koulutus		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja) Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilu		
Tiivistelmä Opinnäytetyö käsittelee vieraskielisten asiakkaiden osaamis- ja koulutustarpeiden kartoitusta Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilussa. Lahdessa maahanmuuttajien määrä on kasvanut tasaisesti, ja kaupunki on toteuttanut useita hankkeita maahanmuuttajien kotoutumisen tukemiseksi. Opinnäytetyössä selvitettiin, miten työllisyyspalvelut voivat tukea vieraskielisten asiakkaiden integroitumista työmarkkinoille ja miten heidän koulutustarpeensa kohtaavat tarjolla olevat palvelut. Tutkimus toteutettiin kyselynä Lahden seudun vieraskielisille asiakkaille, ja sen tavoitteena oli selvittää heidän näkemyksensä tarvittavasta koulutuksesta ja osaamisesta. Tuloksista kävi ilmi, että suurin tarve liittyy suomen kielen osaamisen ja työelämän sääntöjen tuntemukseen. Työnantajat toivat esille tarpeen kehittää vieraskielisten työnhakijoiden ammattisanaston hallintaa sekä tukea heitä digitaalisessa asioinnissa. Lisäksi työnantajat toivoivat työelämäkorttien suorittamisen mahdollisuutta ilman työsuhdetta. Opinnäytetyössä esitettiin suosituksia siitä, miten vieraskielisten osaamis- ja koulutustarpeita voidaan paremmin huomioida työllisyyspalveluissa ja koulutusjärjestelmässä.		
Asiasanat Kartoitus, kotoutuminen, asiakaskysely		

Abstract

Author(s) Olesya Ilchenko	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2024
	Number of Pages 32	
Title of Publication An assessment of the skills and educational needs of foreign-speaking clients in collaboration with the Lahti region's employment trial.		
Degree, Field of Study Bachelor's Degree Programme in Hospitality Management, Tourism and Event Management		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party) Lahti region's employment trial		
<p>This thesis explores the assessment of the skills and educational needs of foreign-speaking clients within the Lahti region's employment trial. As the number of immigrants in Lahti has steadily increased, the city has launched several initiatives aimed at supporting the integration of immigrants into the workforce. This thesis investigates how employment services can assist foreign-speaking clients in entering the job market and whether their educational needs align with the services offered.</p> <p>The study was conducted through a survey targeting foreign-speaking clients in the Lahti region. The primary goal was to gather insights into their perceived educational and skill development needs. The results revealed a significant demand for improving Finnish language skills and understanding workplace regulations. Employers highlighted the need for foreign-speaking job seekers to enhance their professional vocabulary and digital competencies. Additionally, employers expressed the desire for work-related certifications to be available without requiring employment.</p> <p>The thesis offers recommendations on how the skills and educational needs of foreign-speaking clients can be better addressed through employment services and the education system.</p>		
Keywords Scrutinizing, Integration, Customer survey or Client survey		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Työn tausta	1
1.2	Opinnäytetyön tavoitteet	4
1.3	Tutkimusmenetelmä.....	5
1.4	Toimeksiantajan esittely.....	5
2	Maahanmuuttajien sopeutumisen ja integroitumisen teoreettiset näkökohdat vastaanottavissa yhteiskunnissa	7
2.1	Maahanmuuttajien integraation ja sopeutumisen teoreettisten näkökulmien kehittyminen	7
2.1.1	Maahanmuutto ja yhteiskunnan kehittyminen.....	8
2.1.2	Monikulttuurisuus ja transnationaalisen identiteetin muutos	9
2.1.3	Integraation käsite, määritelmä ja tasot	10
2.1.4	Integraatiomallien kehittäminen	11
2.1.5	Integraation mittarit	11
2.2	Maahanmuuttopolitiikan muutokset ja kotoutumisprosessi Suomessa.....	14
3	Vieraskielisten asiakkaiden koulutustarpeen kartoitus	17
3.1	Kartoituksen perustelu	17
3.1.1	Koulutuksen järjestäjät.....	17
3.1.2	Vieraskielisten tiimi, Lahden työllisyyden kuntakokeilu.....	19
3.1.3	Työnantajarajapinta	19
3.2	Asiakaskunnan näkemykset koulutustarpeesta	20
3.3	Yhteenveto.....	24
4	Yhteenveto ja pohdinta.....	27
4.1	Käytännön esimerkkejä integraatiosta ja sopeutumisesta	27
4.2	Sopeutumisprosessin konkreettiset vaiheet ja Integraation tasot.....	27
4.3	Kaksisuuntainen integraatioprosessi	28
4.4	Transnationaalisen identiteetin muutos	28
4.5	Pohdinta.....	29
	Lähteet.....	30

Liite 1. Koulutustarvekyselyn lomake

1 Johdanto

1.1 Työn tausta

Viime vuosina kansainväliset ja alueelliset prosessit ovat muuttuneet merkittävästi, eikä maahanmuuttopolitiikkaa voi enää jättää huomiotta. 2000-luku on avannut suuria mahdollisuuksia vapaaehtoiselle liikkuvuudelle ympäri maailman. Maiden välinen yhteistyö, yhteisten hankkeiden kehittäminen, alueiden yhdentymisprosessit, liikenneväylien parantaminen sekä tiettyjen kaupunkien taloudellinen houkuttelevuus ovat kaikki omalta osaltaan edistäneet ja vahvistaneet taloudellisen tai työperusteisen maahanmuuton suuntauksia, ja samalla matkailu- sekä koulutusperusteinen maahanmuutto on lisääntynyt.

Maailmanlaajuiset konfliktit sekä heikentynyt ilmasto- ja ympäristötilanne eivät ole hidastaneet pakolaisten ja siirtolaisten virtaa. Tässä yhteydessä tasapainoisen maahanmuuttopolitiikan luominen ja toimeenpano ovat tulleet tärkeiksi, ei ainoastaan perinteisesti maahanmuuttoon keskittyville maille, vaan myös niille valtioille, jotka eivät aikaisemmin ole olleet aktiivisia muuttoliikkeen hallinnassa.

Muuttovirtojen rakenteen muuttuessa myös maahanmuuttajien sopeutumis- ja kotouttamisongelmista on tullut olennainen osa maahanmuuttopolitiikkaa. Tutkijayhteisö ja maahanmuuttopolitiikan parissa toimivat asiantuntijat ovat havainneet, että käsitteitä kuten sopeutuminen ja kotoutuminen sekä niiden vaikutukset yhteiskunnan turvallisuuteen ja talouskehitykseen on syytä tarkastella syvällisemmin. Viime vuosien tapahtumat, kuten COVID-19-pandemia ja sota Ukrainassa yhteenottojen aiheuttama uusi muuttoliikkeen aalto, ovat tuoneet mukanaan uusia suuntauksia ja muuttaneet muuttoliikkeen muotoja, jolloin "uudelleensijoittaminen" on noussut esiin uutena terminä. Nyt keskeinen kysymys on maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan kyky reagoida ajantasaisesti ja johdonmukaisesti muuttoliikkeen muutoksiin.

Vaikka maahanmuuttajien sopeutumis- ja kotoutumisprosesseja käsitellään monissa koti- ja ulkomaisissa tieteellisissä tutkimuksissa, yhtenäistä käsitystä näiden käsitteiden sisällöstä ei ole vielä muodostunut. Kotoutumisprosessi on monimutkainen ja sisältää paitsi maahanmuuttajan sopeutumisen uuteen ympäristöön myös yhteisön hyväksynnän. Kansainväliset organisaatiot ovat kehittäneet mittareita, joilla voidaan arvioida kotoutumisen onnistumista ja vertailla valtioiden maahanmuuttopolitiikkoja niiden kyvyn perusteella kotouttaa ulkomaalaisia.

Termi "integraatio" tulee latinan sanasta "integrare", joka tarkoittaa osien yhdistämistä kokonaisuudeksi. Meidän tapauksessamme se viittaa maahanmuuttajien integroitumiseen

vastaanottavaan yhteiskuntaan ja heidän liittymiseensä osaksi yhteiskuntaa, joka muodostaa yhtenäisen sosiaalisen rakenteen. Maahanmuuttajien kotouttaminen on hallinnollinen prosessi, jonka tavoitteena on integroida maahanmuuttajat vastaanottavan yhteiskunnan poliittisiin, taloudellisiin ja sosio-kulttuurisiin rakenteisiin.

Suomessa on saatavilla monia palveluita, jotka tukevat maahanmuuttajia asettautumaan maahan, löytämään työtä ja oppimaan kieltä. Näihin kuuluvat esimerkiksi alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus. Kotoutumisprosessista puhuttaessa käytetään usein termiä "maahanmuuttaja". Kotoutumisella tarkoitetaan vuorovaikutuksellista kehitysprosessia, jossa maahanmuuttaja oppii toimimaan yhteiskunnassa ja tutustuu maan lainsäädäntöön ja tarjolla oleviin palveluihin. (Vuoti 2017, 191-194.)

Kotoutumisen merkitys

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan sopeutumista ja osallistumista yhteiskuntaan. Uusien taitojen, tietojen ja käytäntöjen omaksuminen mahdollistaa aktiivisen osallistumisen uuden kotimaan elämään. Suomessa kotouttamispalveluja tarjoavat kunnat ja työ- ja elinkeinotoimistot. Kotoutumisprosessi on kuitenkin kaksisuuntainen, mikä tarkoittaa, että sen onnistuminen edellyttää sitoutumista sekä maahanmuuttajalta että vastaanottavalta yhteiskunnalta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2020.)

Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaa säädellään lailla. Esimerkiksi Suomi on ollut Euroopan unionin jäsen vuodesta 1995 ja on sitoutunut noudattamaan EU lainsäädäntöä, kuten Euroopan ihmisoikeussopimusta. Lisäksi Suomi on osapuolena yhdeksässä kansainvälisessä sopimuksessa, kuten kidutuksen vastaisessa yleissopimuksessa, lapsen oikeuksien sopimuksessa ja Geneven pakolaissopimuksessa. Suomessa kotoutumista säätelee laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), jonka tavoitteena on tukea maahanmuuttajien osallistumista yhteiskuntaan ja työelämään heti maahanmuuton alkuvaiheessa. Erilaisien toimenpiteiden, kuten palveluiden, kielikoulutuksen ja yhteiskunnallisen ja kulttuurisen tiedon tarjoamisen avulla pyritään saavuttamaan tasa-arvo maahanmuuttajien ja muun väestön välillä. Toisin sanoen laki edistää yhdenvertaisuutta, jotta maahanmuuttajilla olisi samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2020.)

Kotoutumissuunnitelma

Viranomaiset laativat maahanmuuttajan kanssa kirjallisen kotoutumissuunnitelman, jonka tarkoituksena on auttaa maahanmuuttajaa hankkimaan riittävät kielelliset taidot (suomi tai ruotsi) osallistuakseen aktiivisesti yhteiskuntaan (Valtioneuvoston asetus kotoutumistuen alkukartoituksesta). Kotoutumissuunnitelman pituus riippuu siitä, kuinka kauan asiakas

tarvitsee kotoutumistukea, mutta pääsääntöisesti suunnitelma laaditaan enintään kolmeksi vuodeksi.

Työvoimapalvelut ja työnhakuvelvoite

Vuonna 2022 käyttöön otettu pohjoismainen työvoimapalvelumalli on lisännyt erityisesti maatalan kynnyksen tukitarvetta. Työnhakijoiden tukitarpeet ovat muuttuneet, ja asiakkaat tarvitsevat yhä enemmän tukea esimerkiksi sähköisten asiointipalvelujen käytössä sekä työnhaun asiakirjojen laadinnassa.

Uuden asiakaspalvelumallin mukaisesti työnhakuvelvoitteista sovitaan TE-toimiston vastuuvirkailijan kanssa. Yleensä asiakkaalla on velvollisuus hakea vähintään neljää työpaikkaa kuukaudessa, mutta joissain tapauksissa velvoitteita voidaan soveltaa vähemmän tai niitä ei aseteta lainkaan, riippuen hakijan tilanteesta ja työmarkkinoiden tilasta. (L916/2012.)

Työnhakijan tulee itse valita, mitä työpaikkoja hän hakee, ja hakemukset kirjataan työllistymissuunnitelmaan, jota päivitetään säännöllisesti. Kun työnhakuvelvollisuus on täytetty, hakijalla on oikeus työttömyysetuuteen. Nykyään työnhaku tapahtuu pääosin verkossa, mikä vaatii työnhakijalta digitaitoja (Koivunen & Lehtovaara, 2022).

Maahanmuuttajien erityishaasteet

Valitettavasti työvoimapalvelumallissa ei ole otettu riittävästi huomioon maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden erityistarpeita. Malli saattaa kohdella epäoikeudenmukaisesti äskettäin maahan saapuneita henkilöitä, joiden ensisijainen askel olisi kotoutumiskoulutus, mutta mallin mukaan heille asetetaan työnhakuvelvoite. Jotta ymmärrettäisiin, miksi jotkut jäävät palvelujen ulkopuolelle ja osattaisiin tunnistaa ja ehkäistä tätä ilmiötä, on tärkeää selvittää sen syyt ja seuraukset. Syyt voivat olla moninaisia ja liittyä joko yksilöllisiin tai yksilöstä riippumattomiin tekijöihin. Usein nämä ongelmat johtuvat yhteiskunnan palveluverkoston puutteista ja viivästyneestä palvelutarjonnasta.

Osalla maahanmuuttaja-asiakkaista on huomattavia puutteita tiedoissa, jotka koskevat suomalaista yhteiskuntaa, sen toimintaperiaatteita ja käytäntöjä. Myös kulttuurierot ovat nousseet vahvasti esiin. Ei ole aina selvää, johtuvatko nämä tiedonpuutteet siitä, etteivät asiakkaat ole saaneet riittävästi tietoa muista palveluista, vai onko kyse tiedon omaksumisen vaikeuksista. Onkin pohdittava, kuinka kulttuurierot voidaan ottaa esiin riittävän sensitiivisesti ja tehokkaasti ennen maahanmuuttajien siirtymistä työelämään.

Kolmannen sektorin rooli kotouttamisessa

Järjestöt, säätiöt ja yhdistykset, jotka muodostavat kolmannen sektorin, ovat merkittävässä asemassa kotouttamisen edistämisessä. Kolmannen sektorin tavoitteena on tukea

maahanmuuttajien kotoutumista uuteen kotimaahansa. Yleensä nämä organisaatiot toimivat yhteistyössä julkisten viranomaisten kanssa, ja heidän palvelunsa ovat usein asiakaslähtöisiä. Monissa tapauksissa kolmannen sektorin työntekijät ovat itse maahanmuuttajataustaisia, mikä auttaa tarjoamaan palveluja asiakkaan omalla kielellä ja mahdollistaa sen, että maahanmuuttajat voivat kohdata ihmisiä, jotka ovat olleet samassa tilanteessa. (Vuoti 2017, 198).

Kolmannen sektorin kohderyhminä ovat eri ikäryhmät, kuten lapset, nuoret, aikuiset ja vanhukset. Toiminta on laajaa, mutta alueellisia eroja esiintyy. Kolmannen sektorin ansiosta maahanmuuttajat saavat mahdollisuuden osallistua aktiivisesti yhteiskuntaan ja päätöksentekoon. Sosiaalinen vuorovaikutus suomalaisten kanssa edistää suomen kielen oppimista, joka on keskeinen osa kotoutumista. (Hartonen & Rissanen 2018, 28).

Itsetunto ja ammatinvalinta kotoutumisprosessissa

Opinnäytetyössä tarkastellaan myös, miksi juuri itsetunto ja ammatinvalinta nousevat esiin TE-toimiston omavalmentajan tapaamisilla. Yksilöllinen valmennus ja henkilökohtainen tuki antavat tilaa tällaiselle pohdinnalle, ja juuri TE-toimiston omavalmentajilla on resurssit pysähtyä asiakkaiden kanssa keskustelemaan heidän urahaaveistaan ja auttaa heitä asettamaan konkreettisia tavoitteita. Itsetunnon vahvistaminen nähdään osana tätä prosessia.

Monilla asiakkailla on puutteelliset tiedot työelämästä, mikä vaikeuttaa pitkän aikavälin urasuunnitelman laatimista. Opinnäytteen näkökulmasta olisi hyödyllistä lisätä ammatinvalintaan liittyvää ohjausta ja samalla ottaa esiin mahdolliset kulttuurierot. On tärkeää pohtia, missä vaiheessa asiakkaan polkua nämä asiat tulisi käsitellä, jotta heillä olisi riittävät voimavarat kohdata nämä haasteet.

1.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on koota ja kartoittaa Lahden vieraskielisten asiakkaiden osamis- ja koulutustarvetta. Vieraskielisiä asiakkaita – asiakkaita, joilla äidinkielenä on muu kuin suomi, ruotsi tai saame tai kansalaisuutena on muu kuin Suomi. Tämän lisäksi työssä keskitytään hyvien käytäntöjen mallintamiseen, jotka voidaan juurruttaa tulevaisuuden palveluihin. Tämä voi sisältää esimerkiksi uusia tapoja järjestää koulutusta ja tarjota maahanmuuttajille parempia mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Huhtikuussa 2024 on aloittanut toimintansa International Work -hanke, joka voi myös hyödyntää opinnäytteen tuloksia.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä laaditaan verkkokysely, jonka tarkoituksena on vastata kahteen tutkimuskysymykseen: vieraskielisten asiakkaiden koulutustarve ja heidän työelämätietytensä. Kyselyssä esitetään luettelo työelämään liittyvistä termeistä ja tiedustellaan, mistä aiheista vastaajat haluaisivat saada lisää tietoa. Lisäksi kysytään, mistä asiakas on tähän mennessä saanut tietoa työelämästä.

Samassa kyselyssä selvitetään myös asiakkaiden näkemys heidän omasta koulutustarpeestaan. Heiltä kysytään, "Millaista koulutusta tarvitset?". Vastaajille annetaan viisi vastausvaihtoehtoa, jotka peilaavat oppilaitosten, elinkeinoelämän ja kuntakokeilun näkemyksiä.

Kyselyssä halutaan myös selvittää, kuinka hyvin vastaajat kokevat hallitsevansa suomen kielen ja arvioivatko he ammattitaitonsa puutteelliseksi, vai kokevatko he, etteivät tarvitse lisää koulutusta. Asiakkaille annetaan mahdollisuus vastata kysymykseen omin sanoin, jotta tulokset heijastaisivat mahdollisimman tarkasti heidän todellista koulutustarvettaan.

Verkkokyselyyn olivat vastanneet osa työllisyyspalveluiden vieraskielisten tiimin asiakkaita, ja kysely oli avoinna myös sosiaalisen median kanavilla ajalla 11/2023–02/2024. Lisäksi kyselystä oli saatavilla paperiversio niille, joilla on haasteita digitaalisten palveluiden käytössä.

1.4 Toimeksiantajan esittely

Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilu on paikallinen työllisyyskokeilu, jonka tarkoituksena on parantaa työllisyyttä ja helpottaa työnhakijoiden pääsyä työmarkkinoille Lahden alueella. Kokeilu tarjoaa räätälöityjä palveluita, kuten henkilökohtaista neuvontaa, koulutusta ja työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, jotta työnhakijat voivat löytää sopivia työpaikkoja tehokkaammin. Tämän kokeilun avulla pyritään myös tehostamaan yhteistyötä eri viranomaisten ja yritysten välillä, jotta työttömät työnhakijat saavat paremmin tukea ja ohjausta työllistymisprosessissa. Kokeilu on osa laajempaa valtakunnallista työllisyyden kuntakokeilua, joka toimii useilla alueilla Suomessa. Kuntakokeilu keskittyy paikalliseen työllisyyteen ja räätälöityihin palveluihin, kun taas TE-toimisto toimii valtakunnallisesti ja tarjoaa laajempia palveluita sekä työnhakijoille että työnantajille.

Työllisyyspalveluiden vieraskielisten tiimi toimii osana kuntakokeilun palvelukokonaisuutta yhdessä ohjaus- ja tukipiste Alipin kanssa. Kuntakokeilun tarkoituksena on edistää työttömien työnhakijoiden työllistymistä ja ohjata heitä koulutukseen sekä löytää uusia ratkaisuja työvoiman saatavuusongelmiin.

Kokeilun aikana Lahden seudulla rakennetaan tiiviimpi alueellinen verkosto, jossa asiakkaat, yritykset ja kouluttajat osallistuvat työllisyyden hallintaan yhdessä kuntien ja TE-toimistojen kanssa.

Kuntakokeilun asiakkaat saavat omavalmentajan, joka tarjoaa heille apua ja tukea työllistymis- ja urasuunnitelmien laatimisessa sekä antaa tietoa sopivista palveluista ja koulutusmahdollisuuksista. Asiakkaat laativat omavalmentajan kanssa työsuunnitelman ja tapaavat kahden viikon välein työnhaun kolmen ensimmäisen kuukauden aikana.

2 Maahanmuuttajien sopeutumisen ja integroitumisen teoreettiset näkökohdat vastaanottavissa yhteiskunnissa

2.1 Maahanmuuttajien integraation ja sopeutumisen teoreettisten näkökulmien kehittyminen

Maahanmuuttajien integraation ja sopeutumisen teoreettiset näkökulmat ovat kehittyneet merkittävästi viime vuosikymmeninä. Varhaiset teoriat, kuten Kalervo Obergin kulttuurishokin teoria, keskittyivät siihen, miten maahanmuuttajat kohtaavat uuden kulttuurin ja käyvät läpi erilaisia sopeutumisvaiheita. Tämä prosessi sisältää usein alun innostuksen, sen jälkeisen turhautumisen ja lopulta tasapainoisemman mukautumisen vaihetta kohdemaan kulttuuriin. (Smith 2005, 32.) Myöhemmät teoriat, kuten Kim'sin kulttuurienvälisen sopeutumisen teoria, tarjoavat monimutkaisemman näkemyksen, jossa sopeutuminen nähdään jatkuvana ja dynaamisena prosessina. Siinä korostetaan yksilön kasvua ja muuttamista jatkuvan vuorovaikutuksen kautta uuden kulttuurin kanssa.

Nykyaikaiset integraatioteoriat painottavat useita ulottuvuuksia, kuten kulttuurista identiteettiä, sosiaalista ja kulttuurista sopeutumista sekä maahanmuuttajien rakenteellista integraatiota kohdemaan yhteiskuntaan. Bourdieun pääomateoriaa sovelletaan usein analysoitaessa maahanmuuttajien integraatiota, erityisesti sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen pääoman näkökulmasta. (Bourdieu 1986, 120-123.)

Kansainvälinen maahanmuutto on monimutkainen sosio-poliittinen ja etnopolitiittinen ilmiö, joka sisältää erilaisia muuttoliikkeen muotoja, kuten ihmisiä, jotka muuttavat pysyvästi asumaan; ihmisiä, jotka saapuvat työsopimuksen nojalla; turvapaikanhakijoita ja pakolaisia. Jokainen valtio päättää itsenäisesti, kuinka paljon se tarvitsee kunkin kategorian maahanmuuttajia edistääkseen tehokkaasti maan sosioekonomisia kehitystavoitteita. Maahanmuuttovirtojen koko ja rakenne liittyvät suoraan maan taloudelliseen kehitykseen. Korkean taloudellisen tason saavuttaminen johtaa maahanmuuton kasvuun, sillä maasta tulee houkuttelevampi taloudellisesti heikommin kehittyneissä maissa asuville ihmisille.

Euroopan maiden keskuudessa Luxemburgissa ja Sveitsissä maahanmuuttajien osuus on suurin: yli kolmasosa ja lähes neljännes väestöstä. Suurin osa heistä on muiden eurooppalaisten maiden kansalaisia. Irlannissa, Itävallassa, Saksassa, Ruotsissa, Belgiassa, Espanjassa, Alankomaissa, Kreikassa ja Isossa-Britanniassa maahanmuuttajien osuus ylittää 10%. Toisaalta ihmiset joutuvat muuttamaan taloudellisten ja sosiaalisten syiden, sotien, luonnonilmiöiden, uskonnollisten vakaumusten ja muiden tekijöiden vuoksi. Toisaalta maahanmuuton myötä syntyy uusia sosiaalisia tiloja, verkostoja ja yhteisöjä, jotka koostuvat monimuotoisista etnisistä ja kulttuurisista elementeistä, ja niille on ominaista taloudellinen

monimuotoisuus, mikä puolestaan houkuttelee uusia muuttovirtoja. (International Migrant Stock 2020.)

Käytetyn osallistumismallin mukaan maahanmuutto voidaan yleensä jakaa vapaaehtoiseen, pakotettuun (ihmisten väkisin siirtäminen) ja pakolliseen (sotilaalliset ja poliittiset konfliktit, etnisiin ja uskonnollisiin perusteisiin liittyvät vainot ja muut pakottavat tekijät). YK-pakolaisjärjestön (UNHCR) vuosiraportin mukaan vuoden 2021 lopussa pakotetusti siirtymään joutuneiden ihmisten määrä oli 89,3 miljoonaa. Näistä 89,3 miljoonasta pakolaisesta 27,1 miljoonaa oli pakolaisia; 53,2 miljoonaa sisäisiä pakolaisia; ja 4,4 miljoonaa turvapaikanhakijoita. (Annual Report: Global Trends. Forced Displacement 2021.)

Yhtenäisen maahanmuuttoteorian kehittäminen on haastavaa, koska maahanmuuton prosessin tutkimukseen on kehitetty useita teoreettisia ja metodologisia lähestymistapoja. Tämä moninaisuus johtuu maahanmuuton ilmiön monimuotoisuudesta.

Sosiokulttuurisen näkökulman mukaan maahanmuuttoa tarkastellaan eri maiden yksilöiden välisenä vuorovaikutuksena yhteisessä tilassa, joka kattaa molemmat osapuolet. Sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu kansainvälisillä työmarkkinoilla työvoiman kautta. Vastaanottavan yhteisön väestön ja etnisten maahanmuuttajien rinnakkaiselo analysoidaan maahanmuuttovihamielisyyden käsitteen avulla. Tämän teorian mukaan tällainen vuorovaikutus on usein aggressiivista ja johtaa väkivaltaan. Assimilaatioteoria perustuu ajatukseen, että maahanmuuttajien sopeutumisprosessi vastaanottavaan yhteiskuntaan on yksisuuntainen.

On myös syytä huomata, että maahanmuuttajien rooli ei koske vain väestön mekaanista, vaan myös luonnollista kasvua vastaanottavissa maissa. Esimerkiksi Luxemburgissa 49 % syntyneistä lapsista on ulkomaalaisten naisten lapsia, Sveitsissä 22,5 %, Australiassa 23,2 % ja Isossa-Britanniassa 15 %. Tämä tarkoittaa, että maahanmuuttajien jälkeläisten määrä kasvaa vielä nopeammin kuin itse maahanmuuttajien määrä. Tämä on erityisen tärkeää etnisen monimuotoisuuden lisääntymisen kannalta. (Annual Report: Global Trends. Forced Displacement 2021.)

2.1.1 Maahanmuutto ja yhteiskunnan kehittyminen

Ulkomailta tulevien henkilöiden saapuminen, jotka tuovat mukanaan erilaisia näkemyksiä, perinteitä ja kieliä, tekee yhteiskunnan harmonisesta kehityksestä entistä vaikeampaa. Vastaanottajamaan paikallinen väestö saattaa aluksi suhtautua maahanmuuttajiin epäluuloisesti, pitäen heitä "toisina". Maahanmuuttoon liittyy monenlaisia uhkia, kuten kansallisen identiteetin menettäminen, kansallisen turvallisuuden vaarantuminen ja jopa terrorismi. Tällaisia pelkoja hyödyntävät usein oikeistoradikaalit poliittiset ryhmät. Useat kansainväliset tutkimukset vahvistavat, että etnisen monimuotoisuuden kasvu heikentää usein kansallista

yhtenäisyyttä ja heikentää sosiaalisia siteitä, jotka ylläpitävät yhteiskunnan rakennetta. Tämä voi ilmetä kansalaisten luottamuksen vähenemisenä hallintoon ja tiedotusvälineisiin sekä joissakin äärimmäisissä tapauksissa johtaa konflikteihin. (Lloyd 2006, 58.) Tutkijat ovat toistuvasti korostaneet, että konfliktit, jotka liittyvät maahanmuuttajayhteisöihin, ovat sosiaalisia, eivät niinkään etnisiä. Siksi ratkaisua on etsittävä pikemminkin yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kuin etnisten suhteiden alueelta. (Blum & Serrano 2005, 196-197.) Sopeutuminen tapahtuu suhteessa uuteen kulttuuriin, poliittiseen ja oikeudelliseen järjestykseen sekä yleisesti uuteen ympäristöön. Sopeutumisen kesto määräytyy pääasiassa kulttuurien välisen eron suuruuden perusteella. Sopeutuminen on aloitusvaihe maahanmuuttajan integroitumisessa yhteiskuntaan, työelämään ja koulutukseen. Sosiaalinen sopeutuminen ei edellytä oman kansallisen identiteetin hylkäämistä. Nykyään tutkijat käsittävät sopeutumisen prosessina, jossa maahanmuuttajat vuorovaikuttavat vastaanottavan yhteiskunnan kanssa.

Maahanmuutto sosiaalisena ilmiönä on muuttunut merkittävästi ja saanut uusia ominaisuuksia ja piirteitä, joten sen analysointi perinteisten paradigmojen näkökulmasta ei ole aina onnistunut. Voidaan erottaa vähintään kaksi merkittävää suuntausta. Ensimmäinen näistä on teknologiset innovaatiot, jotka ovat olleet merkittävä syy tilanteen muutokseen. Nykyiset viestintäteknologiat luovat verkostoituneen yhteiskunnan, jolla on laadullisesti uusia ominaisuuksia. Digitaalinen viestintä, informaatiokapasiteettinsa ja visuaalisen voimaansa ansiosta, luo korvaavia sosiaalisen ympäristön muotoja, jotka kompensoivat suurelta osin kulttuuriympäristön muutoksia, jotka tavallisesti kannustavat maahanmuuttajaa sopeutumaan uuteen ympäristöön ja integroitumaan vastaanottavaan yhteiskuntaan. Satelliittikanavat, Internet, liikenne ja yhteiskunnalliset yhdistykset luovat helposti koulutetulle kaupunkimaahanmuuttajalle hengellisen ympäristön. Hän säilyttää perheessään subkulttuurin ja uusintaa sitä myös kaupunginosien yhteisöelämässä (Berry 1996, 88.) Kulttuuri saa verkostosuhteiden muodon, joka mahdollistaa sen ylläpitämisen suuressa määrässä kaukaisia osatekijöitä. Tässä muodossa se ratkaisee etnisen ja muiden identiteettimuotojen ylläpitämisen tehtäviä tehokkaasti.

2.1.2 Monikulttuurisuus ja transnationaalisen identiteetin muutos

Monikulttuurisuuden konseptin ytimessä on "yhteiskunnan jatkuvasti olemassa olevan kulttuurisen moninaisuuden tunnustaminen ja tämän moninaisuuden hallinta vastavuoroisuuden, tasa-arvon ja yhteisöllisyyden periaatteiden mukaisesti" (Berry 1996, 47). John Berry näkee monikulttuurisuuden prosessien ja työkalujen kokonaisuutena, joka edistää ja kehittää erilaisia kulttuureja kansallisen kulttuurin sijaan, mikä lopulta johtaa kysymyksiin kansallisen identiteetin olemassaolosta. Muita integraation lähestymistapoja ovat esimerkiksi

F. Heckmannin määrittelemät integraation suuntaukset: sosiaalinen ja kulttuurinen integraatio, rakenteellinen ja identiteettiin liittyvä integraatio (Heckmann 2003, 45–78). Baubock erotti kolme integraation tyyppiä: laillisen, kulttuurisen ja sosiaalisen integraation. Yksi nykyajan suurimmista haasteista on kasvavan maahanmuuttajamäärän sopeutumisen ja integraation tehokkaan mallin löytäminen. Yksikään maa, mukaan lukien Euroopan valtiot, ei ole onnistunut ratkaisemaan maahanmuuttajaryhmien integraatiota valtion ja kansakunnan pysyvään järjestelmään täysin onnistuneesti. (Baubock & Heller 1996, 7–22.)

Toinen merkittävä tutkimussuuntaus on maahanmuuttajien identiteetin muutosten tutkiminen transnationaalisten sosiaalisten ilmiöiden kautta. Saksalainen tutkija L. Pries otti käyttöön käsitteen "transnationaalinen sosiaalinen tila". Hänen mielestään ihmisten, tavaroiden ja tiedon jatkuvien virtojen syntyminen globalisaatioprosessien seurauksena merkitsi uuden maahanmuuton aikakauden alkua. Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot integroituvat hajautettuihin tiloihin valtioiden rajojen ulkopuolella, hajottaen ihmisten kansallisen identiteetin ja järjestäen heidän elämänpolkunsa ja työuransa uudelleen.

2.1.3 Integraation käsite, määritelmä ja tasot

Yleisessä merkityksessä integraatio (lat. integer – kokonainen) viittaa osien yhdistämiseen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi (Berry 2003). Maahanmuuton kontekstissa tämä tarkoittaa maahanmuuttajien sisällyttämistä vastaanottavan yhteiskunnan rakenteisiin, ja tämä sisällyttämisprosessi voi olla eriasteinen: pelkästä sopeutumisesta uusiin olosuhteisiin aina täydelliseen sulautumiseen vastaanottavan yhteiskunnan kulttuuriin ja perinteisiin. Tieteellisten lähestymistapojen perusteella integraatio on prosessi, jossa maahanmuuttajat sulautuvat vastaanottajamaan sosio-kulttuuriseen elämään. Tämä tarkoittaa uuden kulttuurin omaksumista, henkilökohtaisten suhteiden rakentamista vastaanottavan yhteiskunnan jäsenten kanssa ja yhteenkuuluvuuden tunteen kehittämistä. Integraatio on kaksisuuntainen prosessi, joten merkittävä osa integraatiota on myös vastaanottavan yhteiskunnan sitoutuminen vuorovaikutukseen maahanmuuttajien kanssa. Yksilön tavoitteiden mukaan joissakin tapauksissa kielen oppiminen riittää onnistuneeseen integraatioon, kun taas toisissa tapauksissa tarvitaan menestyksestä työllistymistä, kulttuurista ja sosiaalista vuorovaikutusta sekä muita tekijöitä. (Berry 2003.) Tällä hetkellä ei ole olemassa yhtä selkeää ja yleisesti hyväksyttyä integraation määritelmää, vaan integraatiolla viitataan erilaisten käsitteiden, kuten akkulturaatioon, assimilaatioon ja sopeutumisen yhdistelmään, joka kattaa erilaiset muodot ja tasot yksilön osallistumisesta yhteiskuntaan. (Berry 2003.)

Maahanmuuttajien integroituminen vastaanottavaan yhteiskuntaan tapahtuu eri tasoilla: toiminnallinen integraatio ja rakenteellinen integraatio. Toiminnallisessa integraatiossa maahanmuuttajat sopeutuvat uuteen ympäristöönsä, oppien keskeisiä taitoja, kuten kielen,

viestinnän ja ammatillisia taitoja. Rakenteellisessa integraatiossa arvioidaan maahanmuuttajien osallistumista sosio-kulttuuriseen ja koulutukselliseen elämään, heidän kilpailukykyään työmarkkinoilla sekä tasa-arvoisten sosiaalisten oikeuksien toteutumista. Tärkeä osa integraatiota on maahanmuuttajien onnistunut osallistuminen työmarkkinoille, mikä laajentaa heidän sosiaalisia kontaktejaan. (Alba & Gordon 2015.) Maahanmuuttajien sosio-kulttuurinen integraatio vastaanottavaan yhteiskuntaan voidaan tarkastella assimilaatiomallin ja monikulttuurisuusmallin (Parekh ym. 2021) kautta.

2.1.4 Integraatiomallien kehittäminen

Jokaisen valtion on kehitettävä oma integraatiopolitiikkansa, joka ottaa huomioon sen erityisolosuhteet. Integraatioon valittu lähestymistapa riippuu siitä, miten vastaanottava yhteiskunta näkee kansallisen kuulumisen ja kulttuurisen erikoisuuden kysymykset. Maahanmuuton monimuotoistuminen ja muodot asettavat uusia haasteita Euroopan maiden integraatiostrategioille. Yhteisten integraatioperiaatteiden, kuten kulttuurisen moninaisuuden säilyttäminen ja yhteisten arvojen ja normien hyväksyminen, toteuttaminen ei ole käytännössä onnistunut, koska lähestymistavat ovat ristiriitaisia ja tehokkaat mekanismit puuttuvat. Kansallisvaltioiden kyvyttömyys vastata riittävästi maahanmuuttotilanteeseen on johtanut globaaliin maahanmuuttokriisiin, joka on ilmennyt lisääntyneenä muukalais- ja maahanmuuttajavihanana, maahanmuuttosääntelyn kriisinä ja eurooppalaisten instituutioiden heikentymisenä. Tämä on johtanut myös ristiriitoihin ihmisoikeustakuiden ja kansallisten intressien välillä, liialliseen maahanmuuttopolitiikan politisointiin ja sen kasvavaan rooliin Euroopan ja kansainvälisissä suhteissa. Monikulttuurisuuspolitiikka, joka on suunniteltu vastaamaan väestön etnisen ja demografisen rakenteen muutoksiin ja estämään ihmisten syrjäytymistä kulttuuripohjalta, on luonut vain edellytykset onnistuneelle maahanmuuttajien integroitumiselle kansalliseen hyvinvointivaltioon. Maahanmuuttajien integraatio edellyttää heidän aktiivista osallistumistaan taloudelliseen elämään, politiikkaan, terveydenhuoltoon, kulttuuriin, koulutukseen ja muihin elämän osa-alueisiin. Tarvitaan ensisijaisesti sääntelyyn perustuvia, ei rajoittavia keinoja maahanmuuttoon liittyen sekä maahanmuuttoa edistävien kannustimien vähentämistä.

2.1.5 Integraation mittarit

Jotta maahanmuuttajien integroitumista voitaisiin parantaa nykypäivän dynaamisessa maailmassa, tarvitaan tietyt integraatioprosessien indikaattorit. Näiden indikaattorien tulisi sisältää kriteerit "onnistuneen" integraation määrittämiseksi: pääsy työmarkkinoille ja koulutukseen, mahdollisuus perheenyhdistämiseen, pitkäaikainen oleskelu, osallistuminen poliittiseen elämään, kansalaisuuden saaminen, syrjinnältä suojautuminen jne.

Yksi hyödyllisimmistä, kattavimmista ja useimmiten siteeratuista maahanmuuttajien integraatiopolitiikan indekseistä vertailevan mittauksen osalta on Maahanmuuttajien integraatiopolitiikan indeksi – MIPEX (The Migrant Integration Policy Index). MIPEX kattaa 56 maata viidellä mantereella, mukaan lukien kaikki EU

jäsenvaltiot (myös Iso-Britannia), sekä muut Euroopan maat, kuten Albanian, Islannin, Pohjois-Makedonian, Moldovan, Norjan, Serbian, Sveitsin, Venäjän, Turkin ja Ukrainan. Se kattaa myös Aasian maat, kuten Kiinan, Intian, Indonesian, Israelin, Japanin ja Etelä-Korean, Pohjois-Amerikan maat (Kanada, Meksiko ja Yhdysvallat), Etelä-Amerikan maat (Argentiina, Brasilia ja Chile) sekä Australian ja Uuden-Seelannin Oseaniassa.

MIPEX johtavia yhteistyökumppaneita ovat Barcelonan kansainvälisten suhteiden keskus (CIDOB) ja Maahanmuuttopolitiikan ryhmä (MPG). MIPEX 2020 liittyy Cross Migration -projektiin, jota rahoittaa Euroopan unionin tutkimuksen ja innovoinnin ohjelma Horizon 2020 (tutkimus- ja innovaatio-ohjelma) Ares-sopimuksen mukaisesti (2017) 5627812–770121. Lisäksi MIPEX 2020 rahoitti Euroopan globaali kehityskeskus. Tällä hetkellä MIPEX kattaa ajanjakson 2007–2019.

MIPEX pääasiallinen tavoite on tarjota työkalu, jonka avulla voidaan arvioida, vertailla ja parantaa integraatiopolitiikkaa sekä nähdä, mitä hallitukset tekevät edistääkseen maahanmuuttajien integraatiota, yhtäläisiä oikeuksia ja velvollisuuksia. Tämä indeksi kattaa kahdeksan eri aluetta (Kuva 1). MIPEX tuloksia ja pisteitä hyödyntämällä tutkijat voivat luokitella maat monikulttuurisuuden tai assimilaation piirteiden perusteella sekä sen mukaan, kuinka maahanmuuttajaystävällisiä maat ovat.

MIPEX pisteiden avulla tutkijat voivat analysoida tietoja tiettyjen indikaattorien, kuten terveydenhuollon ja koulutuksen, perusteella. Epäsuorien tulosten avulla voidaan tarkastella, miten kansallinen politiikka vaikuttaa esimerkiksi maahanmuuttajien työllisyystasoon. On tärkeää tarkistaa poliittiset ja teoreettiset oletukset siitä, miten politiikka monilla tasoilla vaikuttaa maahanmuuttajien elämään.

Indikaattori	Kysymys
Kansalaisuuden saanti	Kuinka helppoa on maahanmuuttajien saada kansalaisuus?
Syrjinnän vastaisuus	Ovatko kaikki tehokkaasti suojattuja rotuun/etniseen taustaan, uskontoon ja kansallisuuteen perustuvaa syrjintää vastaan kaikilla elämänalueilla?
Koulutus	Vastaavatko koulutusjärjestelmät maahanmuuttajataustaisten lasten tarpeita?
Perheenyhdistäminen	Kuinka helppoa maahanmuuttajilla on yhdistää perheensä?
Terveydenhuolto	Vastaako terveydenhuoltojärjestelmä maahanmuuttajien tarpeisiin?
Työmarkkinoiden liikkuvuus	Ovatko maahanmuuttajilla yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet työllistymiseen ja ammattitaidon kehittämiseen?
Pysyvä oleskelulupa	Kuinka helppoa maahanmuuttajien on saada pysyvä oleskelulupa?
Poliittinen osallistuminen	Saavatko maahanmuuttajat oikeuden ja mahdollisuuden osallistua poliittiseen elämään?

Taulukko 1. Kahdeksan MIPEX-indikaattoria

MIPEX sisältää kolme keskeistä parametria, joilla kuvataan maan yleistä lähestymistapaa maahanmuuttajien integraatioon: "perusoikeudet", jos maahanmuuttajilla on samat oikeudet kuin kansalaisilla, "yhdenvertaiset mahdollisuudet", jos he voivat hyödyntää samoja mahdollisuuksia kuin kansalaiset, ja "turvallinen tulevaisuus", jos he voivat suunnitella pitkällä aikavälillä ja tuntea olonsa varmaksi tulevaisuutensa suhteen. Näiden oikeuksien perusteella maille annetaan pisteet, ja pisteiden perusteella määritellään neljä pääasiallista lähestymistapaa.

- Kattava integraatio, joka takaa maahanmuuttajille yhtäläiset oikeudet, mahdollisuudet ja turvallisuuden.
- Oikeudellinen tasa-arvo (paperilla), mikä tarkoittaa, että maahanmuuttajilla on yhtäläiset oikeudet, mutta ei yhtäläisiä mahdollisuuksia.
- Väliaikainen integraatio tarkoittaa, että maahanmuuttajilla on perusoikeudet ja yhdenvertaiset mahdollisuudet, mutta he eivät tunne oloaan turvalliseksi, koska he kohtaavat esteitä pitkäaikaisen asettumisen tiellä.
- Maahanmuutto ilman integraatiota tarkoittaa, että maahanmuuttajilta evätään perusoikeudet ja yhdenvertaiset mahdollisuudet, vaikka he olisivat valmiita asettumaan maahan pitkäksi aikaa.

2.2 Maahanmuuttopolitiikan muutokset ja kotoutumisprosessi Suomessa

Viimeisen kymmenen vuoden aikana Euroopassa on koettu merkittäviä muutoksia maahanmuutossa. Erityisesti vuonna 2015 tapahtunut niin sanottu Euroopan pakolaiskriisi muutti monen maan suhtautumista maahanmuuttoon ja maahanmuuttopolitiikkaan. Tuhannet ihmiset, erityisesti Lähi-idästä ja Afrikasta, pyrkivät Eurooppaan hakemaan turvapaikkaa sodan, vainon ja köyhyyden takia. Tämä johti siihen, että Euroopan unionin jäsenmaat joutuivat päivittämään ja tarkentamaan maahanmuuttopolitiikkaansa.

Euroopan unionin yhteinen maahanmuuttopolitiikka on keskittynyt erityisesti ulkorajojen vahvistamiseen ja turvapaikkamenettelyjen yhdenmukaistamiseen. Euroopan unionin turvapaikkavirasto (EUAA) on ollut keskeinen toimija, joka on kehittänyt yhteisiä käytäntöjä ja resursseja jäsenvaltioiden avuksi. Samalla monissa maissa on otettu käyttöön tiukempia maahanmuuttosäädöksiä ja rajoituksia, mutta joissain tapauksissa, kuten Saksassa, on pyritty tukemaan maahanmuuttajien integroitumista tehokkaammin.

Suomessa maahanmuutto on ollut keskeinen keskustelunaihe, erityisesti pakolaiskriisin jälkimainingeissa. Maahanmuuttajien määrä on kasvanut tasaisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja maahanmuutto on nähty yhä enemmän osana maan taloudellista ja sosiaalista kehitystä. Vuonna 2015 Suomi otti vastaan ennätysmäärän turvapaikanhakijoita, mutta sen jälkeen turvapaikanhakijoiden määrä on tasaantunut. Työperäinen maahanmuutto on ollut merkittävä tekijä erityisesti väestön ikääntymisen ja työvoimapulan ratkaisemiseksi.

Suomen maahanmuuttopolitiikka on ollut tiivis osa EU yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa, mutta samalla kansallisella tasolla on tehty paljon kotoutumisen edistämiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö on kehittänyt useita ohjelmia, joilla pyritään tukemaan maahanmuuttajien pääsyä työmarkkinoille sekä kielen oppimista ja kulttuurista sopeutumista. Erityisesti työvoiman houkuttelemisen ulkomailta on ollut keskeinen teema viime vuosina. Vuonna 2020 Suomessa käynnistettiin uusi strategia, jolla pyritään lisäämään työperäistä maahanmuuttoa ja helpottamaan perheen yhdistämistä.

Suomessa ulkomaalaiselle on olemassa useita nimityksiä, kuten esimerkiksi maahanmuuttaja, ulkomaalainen, siirtolainen, paluumuuttaja, vieraskielinen tai maahanmuuttaja- ja ulkomaalaistaustainen henkilö. Näistä yleisin ja kattavin käsite on kuitenkin "maahanmuuttaja", jota käytetään kuvaamaan monenlaista Suomeen muuttanutta henkilöä. (Rapo 2011; Airola 2013, 9.) Lain kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) mukaan maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on muuttanut Suomeen ja asuu maassa laillisesti jostain muusta syystä kuin matkailun tai muun lyhytaikaisen tarkoituksen vuoksi. Kyseisen lain 3. pykälässä

(1386/2010) määritellään, että maahanmuuttajalla on oltava myönnetty oleskelulupa, oleskelukortti tai rekisteröity oleskeluoikeus. Vuoti (2017, 190) toistaa lain määritelmän ja lisäksi korostaa, että maahanmuuttajalla on ulkomaalainen kansalaisuus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (Käsitteet 2018) mukaan maahanmuuttaja voidaan ymmärtää laajemmin henkilönä, joka on syntynyt ulkomailla ja muuttanut toiseen maahan. Maahanmuuttajan käsitteeseen liittyvät myös termit ”ensimmäisen- ja toisen polven maahanmuuttaja”. Ensimmäisen polven maahanmuuttaja on henkilö, joka on itse muuttanut Suomeen, kun taas toisen polven maahanmuuttaja on Suomessa syntynyt henkilö, jonka vanhemmilla on maahanmuuttotausta. Airola (2013, 9) huomauttaa, että toisen polven maahanmuuttaja on osin harhaanjohtava termi, koska kyseiset henkilöt eivät ole itse muuttaneet maahan, vaan syntyneet siellä. Tällaisia henkilöitä voidaan kutsua myös maahanmuuttaja- tai ulkomaalaistaustaisiksi.

FinMonik-tutkimus tuo esiin, että maahanmuuttajat eivät muodosta yhtenäistä ryhmää. Esimerkiksi heidän koulutustasonsa vaihtelee korkeasti koulutetuista luku- ja kirjoitustaidottomiin, mikä vaikuttaa huomattavasti heidän työllistymismahdollisuuksiinsa ja sitä kautta heidän terveyteensä ja hyvinvointiinsa. (Larja 2020, 42, 44.) Vuotin (2017, 190) mukaan maahanmuuttajat tulevat Suomeen useista eri syistä, kuten työn, opiskelun, perhesyiden, turvapaikan hakemisen tai paluumuuton vuoksi. Yhteistä heille kaikille on kuitenkin se, että he aikovat jäädä Suomeen pidemmäksi ajaksi tai pysyvästi. Turvapaikanhakijaksi määritellään henkilö, joka hakee suojaa ja oikeutta jäädä maahan, sillä häntä vainotaan tai hänen ihmisoikeuksiaan rikotaan hänen kotimaassaan. Turvapaikkaa voi hakea joko Suomeen saapessaan tai YK pakolaisjärjestön (UNHCR) kautta. (Sisäministeriö 2020.) Henkilölle myönnetään pakolaisasema vasta, kun YK pakolaisjärjestö toteaa hänet pakolaiseksi. Pakolaisaseman perusteena voi olla pelko joutua vainotuksi omassa maassa esimerkiksi etnisen taustan, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn ryhmään kuulumisen tai poliittisten mielipiteiden vuoksi. (Vuoti 2017, 191.) Muraja (2017, 121) korostaa, että Suomi on kansainvälisten sitoumustensa mukaisesti velvollinen ottamaan vastaan turvapaikanhakijoita ja tarjoamaan heille suojelua. Turvapaikkahakemuksen käsittelyn aikana hakijalla on oikeus oleskella Suomessa, ja jos hän saa turvapaikan, hänelle myönnetään suojeluperusteinen oleskelulupa. Henkilö muuttuu virallisesti maahanmuuttajaksi vasta, kun hänelle myönnetään oleskelulupa. (Vuoti 2017, 191.) Kiintiöpakolaisiksi puolestaan kutsutaan niitä henkilöitä, joille on myönnetty oleskelulupa jo ennen Suomeen saapumista, jolloin he pääsevät suoraan muuttamaan kuntaan ilman tarvetta asua vastaanottokeskuksessa. (Kiintiöpakolaiset 2019.) Jos henkilöllä on Suomessa asuva perheenjäsen, hän voi hakea oleskelulupaa perhesiteen perusteella, ja Suomeen voi muuttaa myös työn tai opiskelupaikan saamisen

jälkeen. (Perheenjäsenen luokse Suomeen 2019.) Myös henkilö, jolla on suomalaiset sukujuuret, voi hakea oleskelulupaa paluumuuton perusteella. (Paluumuutto 2019.)

Suomessa maahanmuuttajien integraatioon ja sopeutumiseen liittyvät näkemykset ja käytännöt ovat kehittyneet viime vuosikymmeninä. Suomen hallitus on korostanut maahanmuuttopolitiikassaan kahdensuuntaista integraatiota, jossa maahanmuuttajien odotetaan sopeutuvan suomalaiseen yhteiskuntaan samalla, kun yhteiskunta mukautuu vastaanottamaan erilaisia kulttuuritaustoja. (Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland 2019.) Tämä näkyy esimerkiksi kotoutumisohjelmissa, joissa tarjotaan kielikoulutusta, työelämävalmiuksia sekä kulttuurista orientaatiota maahanmuuttajille (Valtioneuvoston kanslia 2018.) Suomen integraatiopolitiikassa on myös huomioitu monikulttuurisuuden edistäminen, jossa maahanmuuttajien kulttuurisen identiteetin säilyttämistä pidetään tärkeänä osana integraatiota. Tämä voidaan nähdä esimerkiksi koulutusjärjestelmän tarjoamissa mahdollisuuksissa opiskella omaa äidinkieltä ja kulttuuria. (Finnish National Agency for Education 2020.)

Viime vuosina Suomessa on myös keskusteltu sosiaalisen koheesion ja syrjimättömyyden tärkeydestä maahanmuuttajien integraatioprosessissa. Tämä näkyy pyrkimyksissä vähentää rasismia ja edistää monimuotoisuutta esimerkiksi työelämässä ja julkisissa palveluissa. Lisäksi on korostettu tarvetta tukea erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia maahanmuuttajaryhmiä, kuten turvapaikanhakijoita ja pakolaisia, tarjoamalla heille erityistä tukea sopeutumisprosessissa. (Saukkonen 2013, 32-36.)

Lahden kaupunki on yksi Suomen kaupungeista, jossa maahanmuuttajien määrä on kasvanut tasaisesti viimeisen vuosikymmenen aikana. Vuonna 2020 Lahdessa asui arviolta noin 5,5 % ulkomaalaistaustaisia asukkaita, ja tämä määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2010 lähtien. Lahden maahanmuuttopolitiikka on keskittynyt erityisesti maahanmuuttajien kotoutumiseen. Kaupungissa on käynnistetty useita hankkeita, jotka tukevat maahanmuuttajien pääsyä työelämään, kielen oppimista ja kulttuurista sopeutumista.

Lahdessa on toiminut aktiivisesti erilaisia kotouttamishankkeita, kuten kaupungin tukemat kielikurssit ja mentorointiohjelmat. Erityisesti yhteistyö paikallisten yritysten kanssa on ollut keskeisessä roolissa maahanmuuttajien työllistymisessä. Lisäksi kaupungissa on panostettu maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutukseen ja heidän tukemiseensa, jotta he voivat sopeutua suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja työmarkkinoille.

3 Vieraskielisten asiakkaiden koulutustarpeen kartoitus

3.1 Kartoituksen perustelu

Opinnäytetyössä on kuvattu asiakaskyselyn vaiheet sekä koonnin lopputulos eli Lahden alueen vieraskielisten asiakkaiden koulutustarve. Koonnissa on kiinnitetty huomiota etenkin eri toimijoiden näkemysten eroavaisuuksiin sekä poimittu yhdistävät tekijät. Tietoa koottiin verkostotapaamisissa alueen koulutustahojen kanssa, yhteydenotoilla työnantajarajapinnassa työskenteleviin työllisyyspalveluiden edustajiin sekä kolmannen sektorin toimijoihin sekä kyselylomakkeella, joka oli suunnattu vieraskielisille asiakkaille. Lisäksi teemaa käsiteltiin kerran työllisyyspalveluiden omavalmentajien vieraskielisten tiimissä, tiimi työskentelee alueen vieraskielisten asiakkaiden kanssa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli koota ja kartoittaa Lahden vieraskielisten asiakkaiden osaamis- ja koulutustarvetta. Myös kartoittaa työelämäneustajien ja asiakkaiden näkemys puuttuvasta osaamisesta.

Teemaa käsiteltiin työllisyyspalveluiden vieraskielisten tiimin kanssa, joka koostui omavalmentajista. Seuraavaksi otettiin yhteyttä työnantajarajapinnassa työskenteleviin verkostonjäseniin. Asiakaskysely toteutettiin 11/2023–02/2024 aikana sähköisesti asiakkaille, kyselyyn kerättiin vastauksia myös sosiaalisen median kautta.

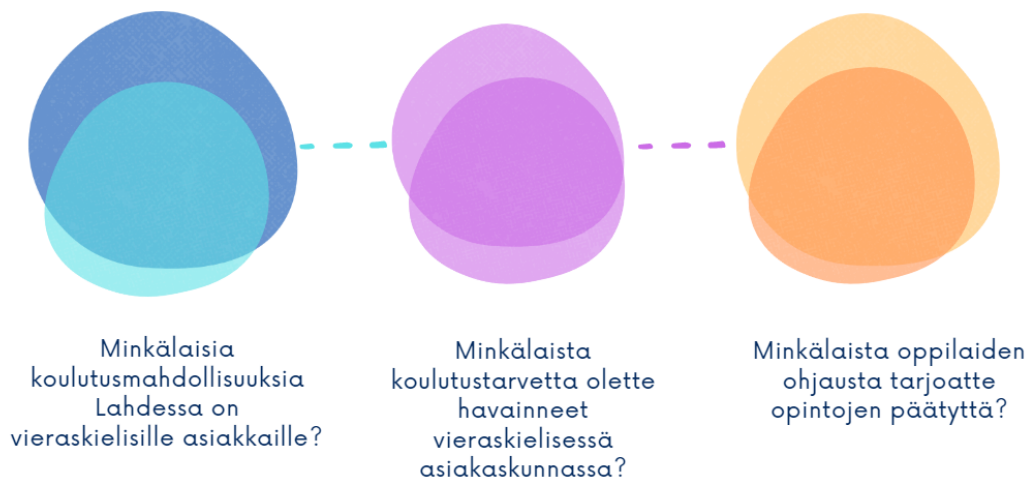
3.1.1 Koulutuksen järjestäjät

Kaikkien koulutuksen järjestäjien kanssa nostettiin esiin samat teemat, huolimatta siitä, että koulutuksen järjestäjillä oli erilaiset statukset. Teemat pidettiin yhtenäisenä, jotta verkostotyön tulokset olisivat mahdollisimman laadulliset.

Koulutuksen järjestäjät, joita tavattiin joko toimijan tiloissa tai teams-yhteydellä:

- LAB University
- Kiipula
- Lahden Kansanopisto
- Wellamo-opisto
- Harjulan Setlementti
- Suomen Diakoniaopisto
- Koulutuskeskus Salpaus

Kaikille tahoille esitettiin seuraavat kysymykset:

Kuva 1. Kysymykset koulutuksen järjestäjille

1. Koulutusmahdollisuudet ja oppilaiden jatko-ohjaus.

Koulutusmahdollisuuksista kysyttiin, jotta saatiin verkostosta asiakastyön kannalta ajankoh- taista tietoa ja pystyttiin paremmin ohjaamaan asiakkaita eri koulutuksiin. Koulutuksen jär- jestäjät kertoivat omista tarjolla olevista koulutuksista ja valottivat myös, mitä koulutuksia ja hankkeita on suunniteltu tulevaisuudessa.

Kysymykset koulutuksen järjestäjille

Alueen koulutustarjonta on jo tällä hetkellä laaja ja pystyy vastaamaan moninaiisiin asiakas- tarpeisiin.

Vieraskielisille tarjolla olevista koulutuksista saatiin seuraavanlainen koonti:

- Kirjoitus- ja lukutaidon opetus;
- Peruskoulu;
- Suomen kieli:
 - kotoutumiskoulutukset ja vapaan sivistystyön maksulliset kurssit;
 - YKI-testivalmennus.
- Vieraskielisille suunnatut ammatilliset opinnot
- Vieraskielisille suunnatut työvoima- ja rekrytointi koulutukset
- Valmentava koulutus
- Yleiset ammatilliset opinnot (kielitaitovaatimus B1.1)

2. Koulutustarve

Koulutustarpeesta kysyttiin, jotta nähdään, vastaako tarjolla olevat koulutukset asiakkaiden tarpeisiin koulutuksen järjestäjien näkökulmasta. Koulutuksen järjestäjillä on mahdollisuus havainnoida opiskelijoita hakuvaiheessa sekä koulutuksen aikana. Kuitenkin ne tahot, joiden opiskelijoina ei ollut kuin joitakin vieraskielisiä asiakkaita, eivät osanneet arvioida asiakasryhmän koulutustarvetta.

Verkostotilaisuuksissa todettiin, että asiakkaille ei ole tarjolla riittävästi selkokielistä materiaalia eri koulutusvalinnoista. Osa järjestäjistä toivoi, että palveluita markkinoitaisiin myös muilla kielillä. Esimerkiksi Kanta-Hämeen alueella toimiva Hyria konsortion verkkosivuilla kaikki tieto on myös selkosuomeksi, toisin kuin monilla Lahden alueen toimijoilla.

3.1.2 Vieraskielisten tiimi, Lahden työllisyyden kuntakokeilu

Työllisyyspalveluiden vieraskielisten tiimin tiimipalaverissa 04/2023 nostettiin keskusteluun oppilaitoksien näkemykset vieraskielisten asiakkaiden koulutustarpeesta. Tiimiltä pyydettiin kommentteja ja näkemyksiä ohjaustarpeesta. Tiimiltä tuli paljon kommentteja myös yleisesti koulutukseen liittyen.

Vieraskielisten tiimissä työskentelee laaja ja asiantunteva joukko työllisyyspalveluiden oma- valmentajia. Tiimipalaverissa käydystä keskustelusta nousi kaksi teemaa koulutustarpeeseen liittyen:

- Kotoutumisajan ylittäneille ei tarjolla suomen kielen koulutusta
- Tarve sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen opetukselle

3.1.3 Työnantajarajapinta

Työnantajarajapinnassa työskenteleviin tahoihin oltiin yhteydessä 11/2023. Otettiin yhteyttä seuraaviin tahoihin:

- yrityskoordinaattori, Lahden työllisyyspalvelut
- TyöPolku-hanke
- LAB OSKE
- Yritys Hunter, LAB-ammattikorkeakoulu
- Rekrypiste, Lahden työllisyyden kuntakokeilu
- Kunta-hanke, Lahden työllisyyden kuntakokeilu

- työ ja osaamisen kehittämisen tiimi, Lahden työllisyyden kuntakokeilu

Vastanneiden näkemys perustui heidän saamaansa tietoon omassa työssään.

Yhteydenotoissa kysyttiin, millaista lisäkoulutusta työnantajat ovat toivoneet vieraskielisiltä työnhakijoilta tai onko jotain teemoja toistunut vieraskielisten asiakkaiden kohdalla. Elinkeinoelämästä on annettu palautetta, että vieraskieliset asiakkaat tarvitsevat lisää osaamista:

- Suullinen suomen kielen osaaminen, ammattisanasto/työssä tarvittava sanasto
- Myös poikkeusaloja, joilla kirjallinen osaaminen korostuu, esim. Toimistotyö
- Tarvetta suomen kielen ilmaiselle opetukselle – asiakkaat eivät hakeudu maksullisille kursseille, koska kustannukset tulotasoon nähden liian korkeat
- Työelämäkortit tulisi pystyä suorittamaan ilman työsuhdetta - parantaa huomattavasti mahdollisuutta työllistyä
- Työkokeilulla todettu olevan merkittävä vaikutus kielitaidon lisäämisessä, merkittävää myös verkostoitumisen kannalta

Työelämän pelissäännöistä tarvitaan lisää osaamista, näillä tarkoitetaan mm.:

- Työaika
- Tauot
- Lomat
- Verokortti (esim. Veroprosentin muuttaminen)
- Täsmällisyys ja aikataulut
- Työhaastattelu
- Työssä jaksaminen

3.2 Asiakaskunnan näkemykset koulutustarpeesta

Laadittiin verkkokysely vastaamaan kahteen hankkeen tarpeeseen, jotka ovat vieraskielisten asiakkaiden koulutustarve ja vieraskielisten asiakkaiden työelämä tietous. Oppilaitostapaamisilla nousi esiin opiskelijoiden jatko-ohjaus ja muiden toimijoiden eriävä näkemys suhteessa oppilaitoksien omaan kantaan. Verkkokyselyssä esitettiin lista työelämään liittyviä sanoja ja kysyttiin, mistä teemasta vastaaja haluaisi lisää tietoa. Lisäksi kysyttiin, mistä asiakas on tähän saakka saanut työelämää koskevaa tietoa. Liitteenä (Liite 1) on koulutustarvekyselyn lomake.

Samalla kyselyllä haluttiin selvittää asiakkaiden omaa näkemystä koulutustarpeesta. Asiakkailta kysyttiin ”millaista koulutusta tarvitset”. Tähän valittiin viisi vastaustausvaihtoehtoa, joihin peilattiin oppilaitoksien, elinkeinoelämän ja kuntakokeilun näkemyksiä. Vastausvaihtoehdot olivat:

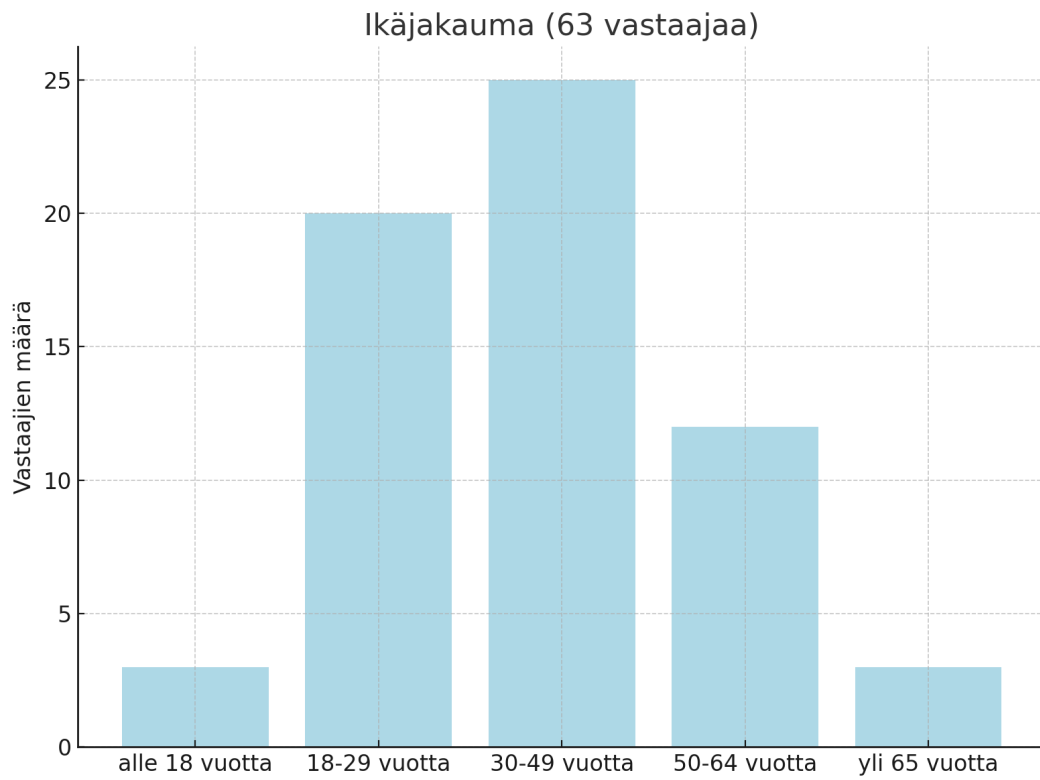
- suomen kieli, kirjoittaminen
- suomen kieli, puhuminen
- ammatin opiskelu
- en tarvitse koulutusta
- muu, mikä

Kyselyssä haluttiin selvittää asiakkaiden oma näkemys suomen kielen osaamisesta. Samalla selvitettiin, kokeeko asiakas ammatillisen osaamisensa puutteelliseksi vai kokeeko hän, että ei tarvitse mitään koulutusta. Asiakkaille haluttiin jättää myös mahdollisuus vastata kysymykseen omin sanoin, jotta kyselyn tulos vastaisi mahdollisimman hyvin asiakkaiden todellista koulutustarvetta.

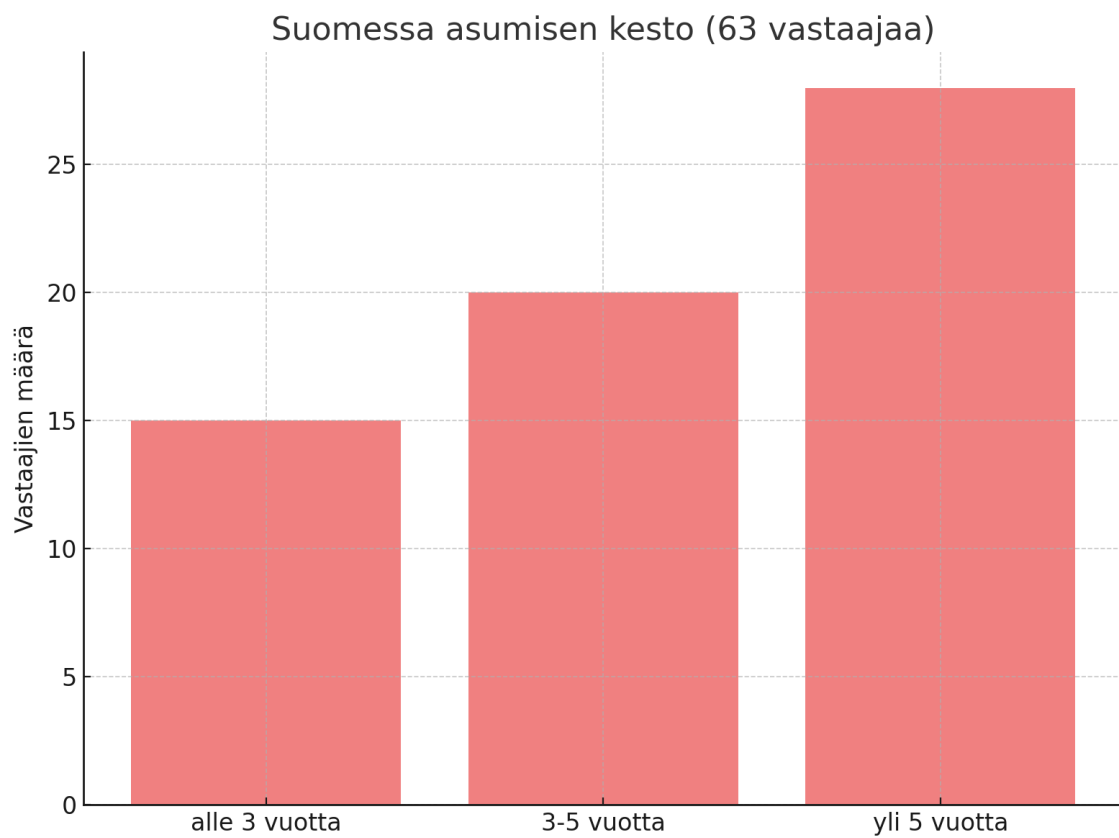
Verkkokyselyyn vastasi osa Lahden työllisyyden kuntakokeilun vieraskielistä asiakkaista, lisäksi kyselyyn pystyi vastaamaan sosiaalisen median kanavien kautta 11/2023 – 02/2024. Lisäksi kysely tulostettiin paperiversiona palvelutiskille, jotta ne asiakkaat, joilla on haasteita digiasioinnissa, pystyisivät vastaamaan kyselyyn. Verkkokyselyyn vastasi 63 vieraskielistä asiakasta, ja tulokset osoittivat, että suurin tarve oli suomen kielen oppimisessa ja työelämän sääntöjen tuntemuksessa. Alla olevista diagrammeista ja taulukosta näkyvät kyselyn tulokset.

Kysymys	Vastaajien määrä
Ikäjakauma	alle 18 vuotta: 3, 18-29 vuotta: 20, 30-49 vuotta: 25, 50-64 vuotta: 12, yli 65 vuotta: 3
Sukupuolijakauma	Mies: 28, Nainen: 33, Muu: 2
Suomessa asumisen kesto	alle 3 vuotta: 15, 3-5 vuotta: 20, yli 5 vuotta: 28
Työelämätiето: Verotus	8
Työelämätiето: Palkkalaskelma	6
Työelämätiето: Työsuhteet	5
Työelämätiето: Yrittäjyys	4
Työelämätiето: Riitatilanteet työnantajan kanssa	3
Koulutustarve: Suomen kieli (kirjoittaminen)	18
Koulutustarve: Suomen kieli (puhuminen)	19
Koulutustarve: Ammatin opiskelu	14

Taulukko 2. Kyselyn yhteenvetotaulukko

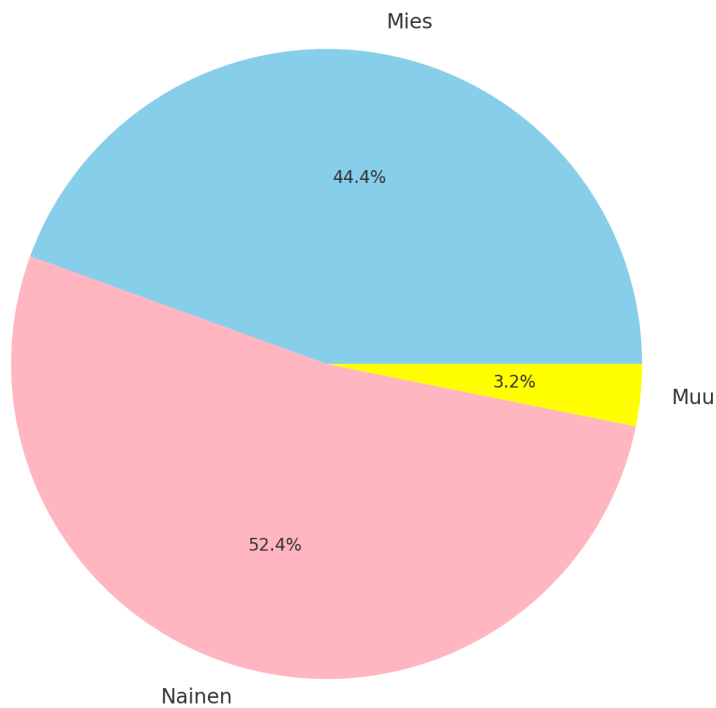

Kuva 2. Ikäjakauma

Kuva 3. Suomessa asumisen kesto

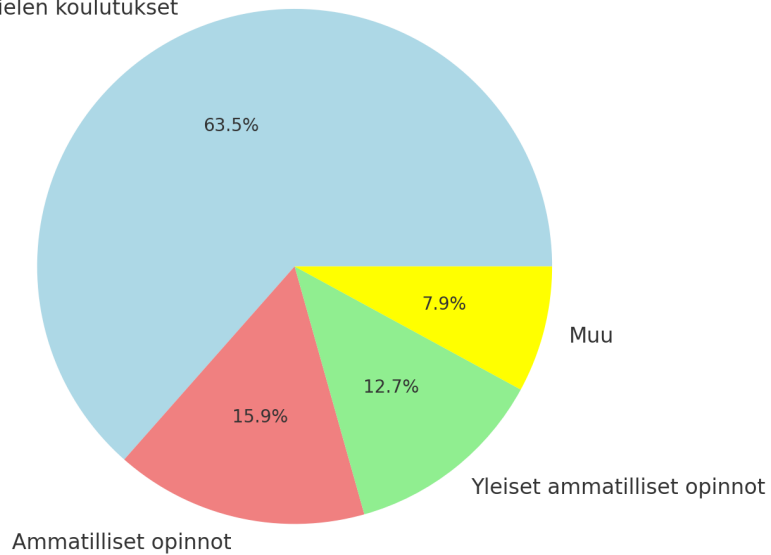
Sukupuolijakauma (63 vastaajaa)

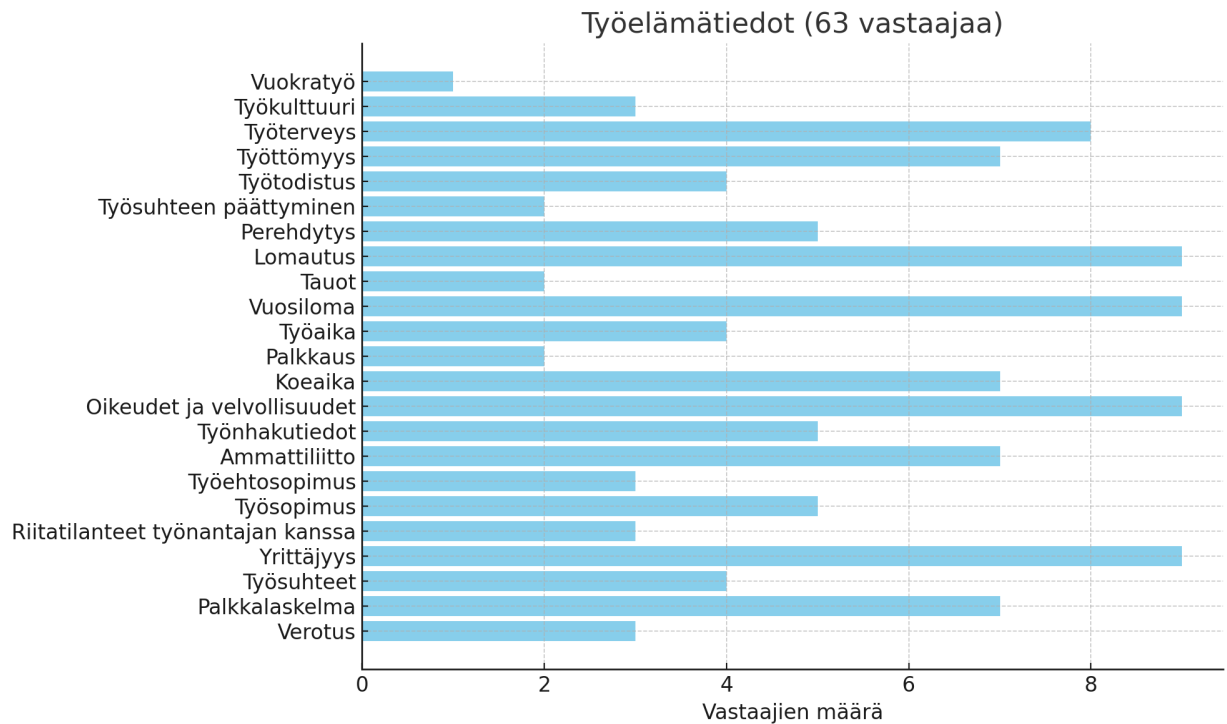
Kuva 4. Sukupuolijakauma

Mitä kouluja tarvitaan? (63 vastaajaa)

Suomen kielen koulutukset

Kuva 5. Koulutustarve

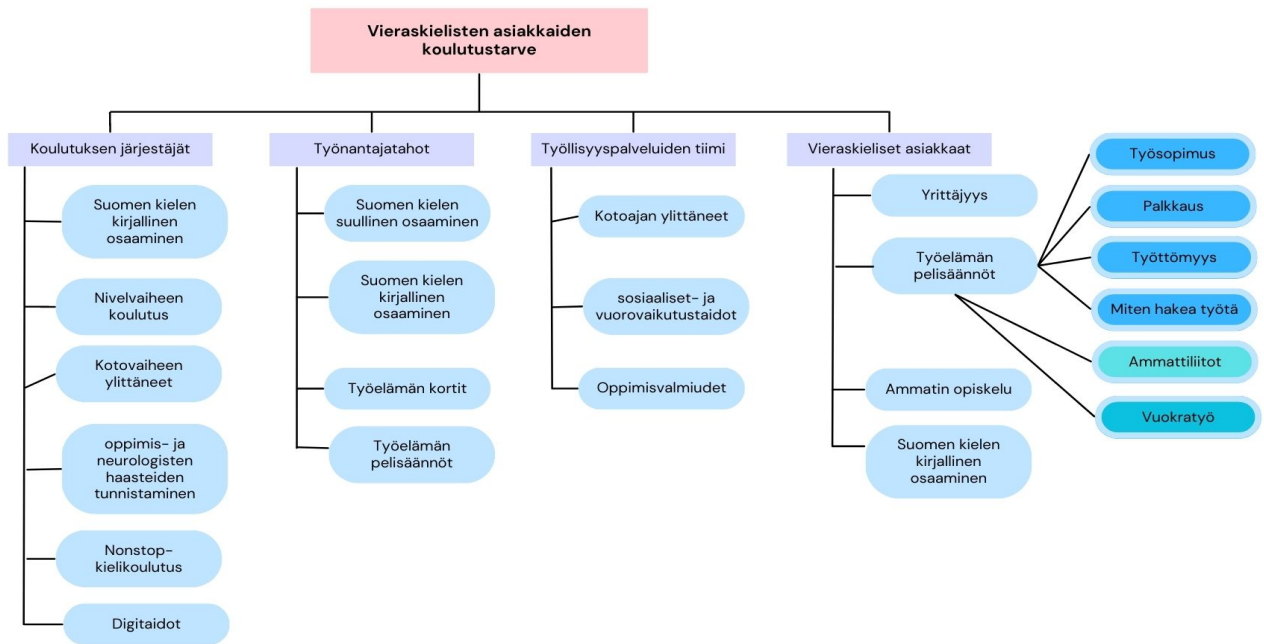

Kuva 6. Työelämätiedot

3.3 Yhteenveto

Alla olevaan kaavioon on kerätty kyselyn tulokset. Kaavioon on valittu sellaiset seikat, jotka nousivat kunkin kohderyhmän verkostoitumistilanteissa useammalta kuin yhdeltä taholta.

- a) Paljon eroavaisuuksia

Kuva 7. Kyselyn tulokset

Koonnin kannalta mielenkiintoista on, että arviot koulutustarpeesta eroavat toisistaan. Opin- näytetyön tekijä arvioidaan tämän johtuvan siitä, että jokainen vastannut tarkastelee osaamista omasta näkökulmastaan. Opiskellessa merkitystä on oppimisvalmiuksilla sekä kirjallisella osaamisella. Työelämässä korostuu laajempi ymmärrys sekä työelämässä tarvittavat taidot. Työllisyyspalveluissa tarkastellaan asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisemmin ja asiakkaat itse arvioivat osaamistarvetta henkilökohtaisesta tilanteestaan käsin.

b) Yhdistävät tekijät

Koonnissa oli joitakin yhdistäviä tekijöitä, kuten kotoajan ylittäneiden koulutustarjonta, suomen kielen osaaminen ja työelämän pelisäännöt. Hataran yhdysviivan voisi vetää myös sosiaalisen- ja vuorovaikutustaitojen osaamisen sekä työelämän pelisääntöjen välille, sillä ne ovat avain asemassa työhön kiinnittymisen näkökulmasta.

c) Muutostarpeet

Merkittävin havainto tässä koonnissa on, että tällä hetkellä alueella tarjolla oleva koulutus ei täysin vastaa asiakkaiden koulutustarpeeseen. Suurimmat muutostarpeet ovat:

- kotovaiheen ylittäneiden koulutustarjonta
- työelämäosaamisen lisääminen
- suomen kielen kirjoittamisen koulutukset

d) Jatkokehittäminen

Merkittävin havainto on, että tarjolla oleva koulutus ei tällä hetkellä vastaa kaikkiin vieraskielisten asiakkaiden tarpeisiin, joita verkostossa havaitaan. Kielikoulutuksiin pitäisi pystyä osallistumaan joustavammin, nivelvaiheen koulutukselle on tarvetta ja digitaitojen opetus on puutteellista. Selvitettäväksi jää, miten asiakkaiden suomen kielen osaamista voidaan lisätä ja miten eri koulutusten väliin pystytään tarjoamaan sopivaa koulutusta.

Vieraskielisten tiimin kanssa pohdittiin myös keskustelussa havaittua ristiriitaa: asiakkailla on tarvetta ammatilliselle koulutukselle, mutta he eivät pääse koulutuksiin koska usein suomen kielen kirjallinen osaaminen ei riitä. Tiimin ja joidenkin koulutusta järjestävien tahojen kanssa keskusteltiin myös siitä, että asiakkaiden kielitaito ei erinäisistä syistä johtuen aina katu perinteisessä opetusmuodossa. Tällöin tarjolla oleva kielikoulutus ei vastaa asiakkaiden tarpeita. Tähän tarpeeseen on pyritty vastaamaan uuden hankkeen kautta (Harjulan Settlementti ja Lahden kansanopisto, Opitaan yhdessä -hanke), jossa järjestetään elokuusta 2023 alkaen suomen kielen opetusta toiminnallisilla menetelmillä. Lisäksi tuotokset annettiin Lahden seudun työllisyyden kuntokokeilun vieraskielisten tiimin käyttöön ja kartoitus asiakkaiden koulutustarpeesta toimitettiin maahanmuuttajakoulutusryhmälle.

4 Yhteenveto ja pohdinta

4.1 Käytännön esimerkkejä integraatiosta ja sopeutumisesta

Integraation ja sopeutumisen käsitteet ovat laajentuneet koskemaan laajemmin sosiaalista ja taloudellista osallisuutta yhteiskunnassa. Esimerkiksi Suomessa integraatiota tarkastellaan usein maahanmuuttajien työmarkkinoille pääsyn ja koulutukseen osallistumisen näkökulmasta. Käytännön esimerkkinä voidaan mainita työvoimakoulutukset, joissa maahanmuuttajille opetetaan kielitaitoa ja ammatillisia valmiuksia, jotta he voivat kilpailla tasavertaisesti paikallisilla työmarkkinoilla.

Sopeutumisen prosessi voi kuitenkin olla pitkä ja monivaiheinen, ja siihen vaikuttavat monet tekijät, kuten lähtömaan ja kohdemaan kulttuurien eroavuudet. Yksi konkreettinen esimerkki on Suomessa järjestettävät kotoutumiskurssit, joissa keskitytään kielikoulutuksen lisäksi myös kulttuuriseen orientaatioon.

4.2 Sopeutumisprosessin konkreettiset vaiheet ja Integraation tasot

Sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan tapahtuu useissa vaiheissa. Nämä vaiheet voivat sisältää alun innostuksen, jonka jälkeen seuraa pettymys ja turhautuminen. Tämä vaihe liittyy usein siihen, että maahanmuuttaja kohtaa vaikeuksia uuden kielen oppimisessa ja paikallisten tapojen omaksumisessa. Lopulta tapahtuu asteittainen tasapainottuminen, jolloin maahanmuuttaja mukautuu ja löytää tasapainon vanhan ja uuden kulttuurin välillä. Esimerkiksi monilla maahanmuuttajilla voi kestää jopa viisi vuotta, ennen kuin he tuntevat olevansa täysin integroituneita uuteen yhteiskuntaan. (Smith, 2005, 32.)

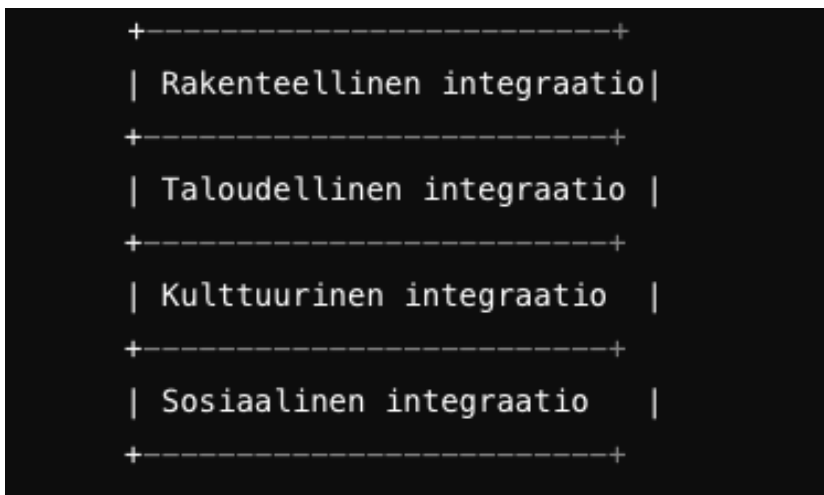
Maahanmuuttajien integroituminen tapahtuu eri tasoilla: sosiaalisella, kulttuurisella ja taloudellisella tasolla. Toiminnallinen integraatio keskittyy siihen, kuinka hyvin maahanmuuttajat pystyvät osallistumaan yhteiskunnan päivittäiseen toimintaan, kuten työskentelemään, käyttämään julkisia palveluita ja osallistumaan paikalliseen elämään. Rakenteellinen integraatio puolestaan mittaa sitä, kuinka hyvin maahanmuuttajat pääsevät osaksi työmarkkinoita, koulutusjärjestelmää ja muita yhteiskunnan keskeisiä instituutioita.

Esimerkki: Käytännön esimerkkinä tästä on Suomen työperäinen maahanmuutto-ohjelma, jossa pyritään tukemaan maahanmuuttajien pääsyä työmarkkinoille tarjoamalla heille koulutusta ja resursseja, jotka parantavat heidän kilpailukykyään työmarkkinoilla.

4.3 Kaksisuuntainen integraatioprosessi

Integraatio on kaksisuuntainen prosessi, jossa sekä maahanmuuttajan että vastaanottavan yhteiskunnan tulee mukautua. Maahanmuuttajilta odotetaan kielen oppimista, kulttuuristen normien ymmärtämistä ja osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Samalla yhteiskunnan täytyy tarjota tarvittavat palvelut, kuten kielikoulutusta ja tukea työelämään integroitumisessa. Esimerkiksi Suomen kotoutumisohjelmat tarjoavat maahanmuuttajille mahdollisuuden osallistua suomen kielen kursseille, joilla pyritään parantamaan heidän kykyään osallistua yhteiskuntaan ja työmarkkinoille.

Eri integraatiotasoja voidaan havainnollistaa myös visuaalisesti, jotta monimutkaiset käsitteet, kuten rakenteellinen ja toiminnallinen integraatio, tulisivat selkeämmin esiin. Alla oleva kaavio kuvaa maahanmuuttajien sopeutumisen ja integraation tasoja:

Kuva 8. Maahanmuuttajien sopeutumisen ja integraation tasoja

Tämä kaavio auttaa kuvaamaan, että maahanmuuttajan integraatioprosessi sisältää monia tasoja ja että jokainen taso on osa laajempaa kokonaisuutta, jossa taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat keskeisiä.

4.4 Transnationaalisen identiteetin muutos

Globalisaatio ja teknologian kehitys ovat tuoneet uuden ulottuvuuden maahanmuuttajien sopeutumiseen. Monet maahanmuuttajat säilyttävät vahvat yhteydet kotimaahansa samalla, kun he pyrkivät integroitumaan uuteen yhteiskuntaan. Tämän ilmiön tutkimus on tuonut esiin käsitteen "transnationaalinen identiteetti", jossa yksilöiden identiteetti muokkautuu eri kulttuuristen vaikutteiden alla, mutta samalla säilyttää yhteydet kotimaahan.

Esimerkkinä voidaan mainita maahanmuuttajat, jotka säilyttävät tiiviit yhteydet kotimaahansa digitaalisten viestintävälineiden, kuten sosiaalisen median, kautta. Tämä luo uudenlaisen haasteen integraatioprosessille, sillä maahanmuuttajilla voi olla kaksi erillistä identiteettiä – yksi, joka liittyy heidän lähtömaahansa, ja toinen, joka kehittyy vastaanottavassa yhteiskunnassa.

4.5 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa vieraskielisten asiakkaiden osaamis- ja koulutustarpeita Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilussa. Kyselyn ja verkostoyhteistyön tulokset osoittivat, että maahanmuuttajilla on merkittävä tarve lisäkoulutukselle, erityisesti suomen kielen osaamisen, sosiaalisten taitojen ja työelämän perusasioiden osalta. Koulutuksen järjestäjät ja työnantajat näkivät selvästi puutteita asiakkaiden ammatillisessa osaamisessa, ja vastaajat itse kokivat tarpeen kehittää erityisesti kielitaitoaan.

Yksi keskeisimmistä tutkimuslöydöksistä oli, että kotoutumisvaiheen ylittäneiden asiakkaiden koulutustarjonta ei vastaa riittävästi heidän tarpeitaan. Erityisesti suomen kielen koulutusta tulisi tarjota enemmän ja joustavammin, ja työelämään liittyvää opetusta tulisi laajentaa kattamaan enemmän konkreettisia taitoja, kuten työaikasäännöt ja verotuskäytännöt.

Vaikka Lahden alueella on jo olemassa monipuolisia palveluita ja koulutusmahdollisuuksia, tämä tutkimus osoittaa selvästi, että edelleen on kehityksen varaa. Verkostotyö, jossa ovat mukana koulutuksen järjestäjät, työnantajat ja kolmannen sektorin toimijat, on ollut tärkeä työkalu näiden tarpeiden kartoittamisessa, ja se mahdollistaa myös tulevaisuudessa entistä paremman palvelun ja koulutuksen kohdentamisen vieraskielisille asiakkaille.

Työn aikana ilmeni myös, että maahanmuuttajilla on tarvetta erityiseen tukeen digitaitojen oppimisessa ja koulutukseen liittyvien palveluiden saatavuuden parantamisessa. Tulevaisuudessa olisi tärkeää lisätä selkokielistä tietoa ja laajentaa koulutusmahdollisuuksia, jotta voidaan paremmin vastata maahanmuuttajien tarpeisiin ja parantaa heidän integroitumistaan suomalaiseen työelämään ja yhteiskuntaan.

Lähteet

Airola, E. 2013. Kun kulttuurit kohtaavat – Terveyspalvelujen monikulttuurisuus ja laatu terveydenhuoltohenkilöstön ja maahanmuuttajien kokemana. Tampereen yliopisto, Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/84623>.

Annual Report: Global Trends. Forced Displacement. 2021. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://www.unhcr.org/media/global-trends-report-2021>

Baubock, R. Heller, A. 1996. Introduction the Challenge of Diversity: Integration and Pluralism in Societies of Immigration, Aldershot: Avebury.

Berry, J. 1996. Immigration, Acculturation and Adaptation. Ontario.

Berry, J. 2003. Conceptual approaches to acculturation. Acculturation: Advances in Theory, Measurement, and Applied Research. Washington, DC: American Psychological Association.

Blum A., Serrano S. 2005. Vastaus Hélène Carrère d'Encausse. Neprikosnovenny zapas. 6/2005, 44-47.

Bourdieu, P. 1986. The Forms of Capital. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. New York: Greenwood.

Finnish National Agency for Education. 2020. Multicultural Education in Finland. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/education-in-finland-2020_1.pdf

Hartonen, V. & Rissanen, O. 2018. Maahanmuuttoon liittyvät keskeiset käsitteet. Teoksessa Karlsson, L., Lastikka, A.-L. & Vartiainen, J. KOTO- Kotoutuminen taidolla ja taiteella -hanke. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 20–34. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2890-0/urn_isbn_978-952-61-2890-0.pdf

Heckmann, F. 2003. From ethnic nation to universalistic immigrant integration. Heckmann and Schnapper, 45 - 78.

International Migrant Stock 2020. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division 2020. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock> .

- Jylhä, A. 2012. Kuulumisen kokemus. Maahanmuuttajien sosiaalisen kiinnittymisen mahdollisuudet ja esteet. Tampereen yliopisto, 8-9. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/83932>.
- Käsitteet 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>.
- Kiintiöpakolaiset 2019. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://migri.fi/kiintiopakolaiset>
- Kim, Y. 2001. Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Koivunen, S. & Lehtovaara, H. 2022. Algoritmit työnhaussa ja rekrytoinnissa. Työelämän tutkimus. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni202206275816>.
- Laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista 916/2012. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2012/20120916>
- Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Suomen laki Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>.
- Larja, L. & Sutela, H. 2015. Työllisyys. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.). Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus, 71– 82. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf
- Larja, L. 2020. Koulutus ja kielitaito. Teoksessa Kuusio, H., Seppänen, A., Jokela, S., Somersalo, L. & Lilja, E. (toim). 2020. Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa: FinMonik-tutkimus 2018–2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 1/2020, 41-48. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139210/URN_ISBN_978-952-343-034-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lloyd, J. 2006. Study Paints Bleak Picture of Ethnic Diversity. Financial Times.
- Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland. 2019. Integration Policy in Finland. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://tem.fi/en/integration-policy>
- Muraja, T. 2017. Faktat tiskiin! Suomalaisen faktantarkistuksen käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Paluumuutto 2019. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://migri.fi/paluumuutto>

Perheenjäsenen luokse Suomeen 2019. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 20.9.2024.

Saatavissa <https://migri.fi/perheenjasenen-luokse-suomeen>

Rapo, M. 2011. Kuka on maahanmuuttaja? Tilastokeskus. Artikkelit Viitattu 20.9.2024.

Saatavissa https://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html?s=0

Saukkonen, P. 2013. Maahanmuuttajien kotoutuminen ja hyvinvointi. Helsinki: City of Helsinki Urban Facts.

Sisäministeriö 2020. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan Viitattu 20.9.2024.

Saatavissa <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Smith, J. 2005. Cultural Adaptation Theory. Journal of Cross-Cultural Psychology.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2020a. Kotouttamistyön tausta. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://kotouttaminen.fi/kotouttamistyon-taustaa>.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2020b. Laki kotoutumisen edistämisestä Viitattu 20.9.2024.

Saatavissa <https://kotouttaminen.fi/laki-kotoutumisen-edistamisesta>.

Valtioneuvoston kanslia. 2019. "Kotouttamisen kokonaiskatsaus". Viitattu 20.9.2024.

Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_oppaat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vuoti, M. 2017. Asiakkaana maahanmuuttaja. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita, 190–208.

Liite 1. Koulutustarvekyselyn lomake

Työelämätieto

Vastaa henkilötieto kysymyksiin ja kerro sitten, mistä työelämän asioista toivoisit saavasi lisää tietoa. Vastaa avoimiin kysymyksiin suomeksi.

1. Ikä

- alle 18 vuotias
- 18 - 29 vuotta
- 30 - 49 vuotta
- 50 - 64 vuotta
- yli 65 vuotta

2. Sukupuoli

- Mies
- Nainen
- Muu

3. Äidinkieli

4. Suomessa asumisen kesto

- alle 3 vuotta
- 3-5 vuotta
- yli 5 vuotta

5. Valitse ne asiat, joista toivoisit saavasi lisää tietoa

- Verotus
- Palkkalaskelma
- Mistä voi hakea työtä
- Erilaiset työsuhteet (esim. osa-aikainentyö, 0-tuntisopimus)
- Yrittäjyys
- Miten toimia, kun työnantajan kanssa tulee riitaa
- Työsopimus
- Työehtosopimus
- Ammattiliitto
- Mitä työnhakijana on tärkeä tietää ja tehdä
- Työntekijän oikeudet ja velvollisuudet
- Työnantajan oikeudet ja velvollisuudet
- Koeaika
- Palkkaus
- Työaika
- Vuosiloma
- Työpäivän tauot
- Lomautus
- Perehdytys
- Työsuhteen päättymisen

6. Mistä olet saanut tietoa työelämästä Suomessa?

7. Millaista koulutusta tarvitset:

- suomen kieli, kirjoittaminen
- suomen kieli, puhuminen
- ammatin opiskelu
- en tarvitse koulutusta
- Muu

Tämä ei ole Microsoftin luomaa tai suosittelemaa sisältöä. Lähettämäsi tiedot lähetetään lomakkeen omistajalle.

 Microsoft Forms